

2020» [6]. У ній запропоновано дві групи організаційно–правових підходів, визначена мета за кожним з напрямків та результати які плануються отримати. До першої групи віднесено: земельну реформу, метою є залучення капіталу, результатом цього стане цивілізований обіг землі, поштовх для розвитку дрібних господарств, інтенсифікація виробництва, розвиток зрошувальних та меліоративних земель, підвищення цінності землі; реформу державної підтримки дрібних гравців, створення умов для їх успішного господарювання та розвитку, з очікуваним результатом встановлення прозорості розподілу підтримки, конкурентоспроможність і процвітання дрібних фермерів, стимулювання органічного виробництва; реформу державних агропромислових підприємств, з метою підняття їх прибутковості, створення робочих місць, залучення інвестицій. Результатом має стати створення нових робочих місць, впровадження новітніх технологій, вихід на міжнародні ринки, отримання додаткових коштів в бюджет.

Не зважаючи на наявність законодавчої бази суттєвих змін щодо покращення життєвих стандартів сільського населення не відбулось. У першу чергу це пов'язано з відсутністю продуманих організаційно-правових та фінансових механізмів підтримки з боку держави таких важливих напрямків, як диверсифікація виробництва на селі, що стало основною причиною того, що у однієї з провідних держав світу з агропромислових виробництв наявним є один з найнижчих рівнів життя на селі.

В зв'язку з не завершеною реформою місцевого самоврядування, процесу децентралізації, відсутності у органів місцевої влади дієвих правових механізмів з реалізації власної політики розвитку територій, впливає неможливість самостійно вирішення актуальних проблем, які стримують сталий розвиток сільської місцевості.

Організаційно-правова невизначеність багатьох учасників процесу сталого розвитку українського села, інституцій з координації діяльності між селом, містом та державою не дає змоги надіятись на динамічну, послідовну реалізацію проектів соціально-побутового, культурно-освітнього розвитку сільських територій.

Стратегічна пріоритетність з боку держави у розвитку галузевої політики відносно регіональної не сприятиме розвитку сільської території, підвищення життєвого рівня його мешканців. Необхідно перенести управлінські акценти на вирішення проблем конкретного села в системі об'єднаної територіальної громади. В основу формування правовідносин, які сприятимуть розвитку українського села, стабільного зростання життєвого рівня повинно бути покладено принцип коригування, який повинен відбуватися шляхом удосконалення якісних параметрів, а не кількісного зростання.

Список використаної літератури

1. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020

року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/385.

2. Деякі питання реалізації у 2015 – 2017 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постановами Кабінету міністрів України від 07.10.2017 р № 821. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/821.

3. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/go/5/2015.

4. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: Розпорядження Кабінету міністрів України від 23.10.2015 № 995 – р. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/995.

5. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій: Розпорядження Кабінету міністрів України від 19.07.2017 № 489. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/489.

6. Стратегія розвитку аграрного сектору «3+5». – Режим доступу: www.minagro.gov.ua.

Іван ТЮТЮНИК

*аспірант кафедри права
та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

З перших днів лютневої революції 1917 р. почалася робота з підготовки аграрної реформи, керівництво якою було покладено на Головний земельний комітет при Міністерстві землеробства. Від селянських мас надійшло 242 накази делегатам I Всеросійського з'їзду Рад селянських депутатів. Ознайомившись з ними, В.І. Ленін вирішив покласти їх в основу першого радянського земельного закону – декрету про землю [1, с. 49]. Основні положення декрету зводилися до скасування приватної власності на землю, переходу її в народне надбання, пріоритетного користування землею трудящими, примусового характеру земельних перетворень і т. ін.

Декрет діяв протягом шести років, але положення його лягли в основу радянського законодавства, що регулювало земельні відносини на протязі всього періоду будівництва соціалізму. Декрет про землю швидко доповнювався спеціальними декретами. Так, були прийняті Декрет ВЦВК від 9 лютого 1918 р. «Про соціалізацію землі», Декрет РНК від 29 грудня 1917 р. «Про заборону операцій з нерухомістю», Декрет ВЦВК від 27 травня 1918 р. «Про ліси» та ін.

Одночасно з нормативно-правовими актами, що встановлювали правовий статус землі та інших природних об'єктів, приймалися акти

про порядок користування цими об'єктами, які вносили докорінні зміни в систему земельних, водних, гірських, лісових та інших відносин. Наприклад, Положенням про соціалістичний землеустрій вся земля була оголошена єдиним державним земельним фондом, що поклало початок впровадженню монополії державної власності на землю, яка принесла чимало проблем в використанні земель;

З 1922 р. почалася кодифікація земельного законодавства, що мала на меті «створити стрункий, доступний розумінню кожного хлібороба звід законів про землю». Кодифікація була здійснена на союзному рівні прийняттям Загальних засад землекористування і землеустрою.

Правове регулювання земельних відносин в руслі соціалістичних принципів йшло з великими труднощами, оскільки реалізація таких принципів здійснювалася всупереч об'єктивним законам суспільства: не був задіяний особистий інтерес виробників сільгосппродукції, вони виключалися з механізму відносин власності, ставка робилася на примус, апелювання до свідомості суб'єктів правовідносин і т. ін. З не меншою складністю проводилася і робота щодо вдосконалення земельного законодавства. Наприклад, Основи земельного законодавства розроблялися з 1948 р., а були прийняті лише через 20 років.

В основі реформування земельного устрою лежала ідея пріоритетного становища великого державного господарства (радгоспу). Сільськогосподарська кооперація селянства – колгоспи – мала в подальшому трансформуватися в державні господарства [2, с. 50].

Реформа земельних відносин, що проходила в даний період, характеризувалася такими особливостями:

- зміцненням правового статусу радгоспів – державних сільськогосподарських підприємств;
- створенням умов для повного переходу до «комуністичного землеробства»;
- створенням і розвитком культурно-агрономічних центрів;
- організацією масової кооперації селянства в колгоспи і інші форми колективних господарств. Так, постановою ЦВК і РНК СРСР від 01.02.30 р. «Про заходи щодо зміцнення соціалістичної перебудови сільського господарства в районах суцільної колективізації і по боротьбі з куркульством» місцевим органам давалося право «розкуркулення» великих селянських господарств, що заважають примусовій колективізації, аж до конфіскації їхнього майна і висилки у віддалені неосвоєні райони країни;
- наступом на приватний сектор землеробства. Наприклад, ст. 46 Положення про соціалістичний землеустрій забороняла робітникам або службовцям радгоспів заводити в господарствах власних тварин, птахів, городи;
- застосуванням переважно адміністративних методів державного керівництва, управління і регулювання земельних відносин. Так,

постановою РНК СРСР від 21.06.1945 р. «Про заходи щодо поліпшення ведення і освоєння сівозмін в колгоспах» колгоспникам нав'язувалися вимоги щодо ведення землеробства; постановою Ради Міністрів СРСР і ЦК ВКП (б) від 20.10.1948 р. «Про план пользахисних лісонасаджень, впровадження травопільних сівозмін, будівництва ставків і водойм для забезпечення високих і сталих врожаїв у степових і лісостепових районах Європейської частини СРСР» встановлювалися примусові обсяги зазначених робіт, не рахуючись з економікою господарств;

– опорою на сумлінність людей без прив'язки до особистої зацікавленості в результатах виробництва. Лише після провалів задуманого проводилися відповідні коригування в законодавстві. Наприклад, в першому Примірному статуті сільськогосподарської артілі 1930 р. не були в належній мірі врегульовані питання оплати праці колгоспників, норм виробітку тощо. Лише в 1933 р. Наркомзем СРСР видав постанову «Про примірні норми виробітку в 1933 році» та «Про оцінку в трудоднях різних сільськогосподарських робіт в колгоспах»;

– різкою невідповідністю між інтенсивністю державних заходів (часом марнотратних) з регулювання землекористування та малоефективними результатами сільгоспвиробництва. Це змусило змінити тактику державного управління сільським господарством. З 1955 р. до колгоспів і радгоспів стали доводитися плани (які відігравали роль закону, обов'язкового до виконання) лише за обсягом державних закупівель сільськогосподарської продукції. Планування ж сільгоспвиробництва (визначення структури посівних площ, технології виробництва і т. ін.) було віднесено на розсуд самих сільгосппідприємств;

– консерватизмом і бюрократизмом методів регулювання земельних і сільськогосподарських відносин. Наприклад, в 1960-1980-і рр. були прийняті спеціальні постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР, які зобов'язали неухильно виконувати постанову від 09.03.1955 р. «Про зміну практики планування сільського господарства», яка вимагала притягати до відповідальності винних у порушенні цієї постанови посадових осіб.

– порочністю всієї системи соціалістичних відносин, що довів провал реформ 1953 р., 1965 р., Продовольчої програми 1982 р., впровадження внутрішньогосподарських методів підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва. Потрібна була радикальна реформа не тільки земельного, а й усього суспільного устрою, демократизація суспільства.

Повернення до ринкових відносин в землекористуванні почалося з 1987 р, коли після тривалої заборони була, нарешті, запроваджена можливість орендних відносин в землеробстві, а також вільної кооперації громадян [3, с. 89].

Незважаючи на перешкоди, які чинили реформам, вони зріли, щоб проявитися в нормативних актах, що розкріпачили земельні та господарські відносини в країні. Радикальний перелом настав в 1991 р.

з набуттям Україною суверенітету і початком кардинальної земельної реформи.

Список використаної літератури

1. Хміль І.В. Декрет про землю 1917 [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г – Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2004. – С. 478. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Dekret_pro_zemlyu_1917
2. Ерофеев Б. В. Земельное право / Б. Ерофеев // Підручник для вузів. – 2001. – С. 367.
3. Баран В. Поглиблення кризи колгоспного ладу / В. Баран, В. Даниленко // Історія українського селянства. – 1995 – С. – 485.

Тетяна ХМІЛЬ

*к.філос.н., доцент кафедри
права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

«М'ЯКІ ТЕХНОЛОГІЇ» ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНО-СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Серед сучасних теоретичних підходів політології та державного управління заслуговує уваги концепція влади, згідно з якою вона розуміється як авторитет, визнане лідерство і вплив. Саме так трактується концепція влади Т. Парсонса, основоположника структурного функціоналізму. За Парсонсом, влада становить цінність не сама по собі, але внаслідок властивої тільки їй функції? завдяки згоді членів суспільства легітимізувати лідерство, вона дає власникам відповідного статусу мандат на ухвалення рішень і формування політики від імені товариства. Парсонс першим підкреслив «символічний» аспект влади, чітко відокремивши його, як такий, що перебуває в абсолютній залежності від довіри громадян. Шляхом його формування є систематична взаємодія органів влади з інститутами громадянського суспільства в процесі прийняття управлінських рішень.

За словами відомого німецького державного і політичного діяча Д. Штюдемана, поняття цивільне або громадянське суспільство позначає основний принцип демократії: під державою і суспільством мається на увазі співтовариство зрілих громадян, які самі спільно визначають свою долю. У вужчому сенсі громадянське суспільство визначається як демократична форма самоорганізації суспільства, незалежно від держави і поза ринком. Відповідно до пропонованого визначення держава і громадянське суспільство не протистоять одне одному, навпаки, доповнюють систему управління сферою самоорганізації громадян,

відповідно власних інтересів. Головні ознаки, що характеризують громадянське суспільство – це рівень розвинення його інститутів, стан та форми громадянської активності, а також стала система цінностей (від групового егоїзму до переваги громадянських цінностей, що заохочують до суспільно-значущої діяльності). Сучасна демократична держава не може ігнорувати існування цієї потужної соціальної сили, здатної суттєво вплинути на характер та методи державного управління. Відсутність уваги до суспільних інтересів та настроїв, прихованого протестного руху, відсутність відкритого діалогу може привести до прямого конфлікту, вирішення якого може бути радикальних форм.

В новітній історії України мають місце багато прикладів загострення відносин між стихійно створеними або сталими громадськими групами, організаціями, об'єднаннями і державною владою різних рівнів. Форми протесту у більшості випадків відповідали конституційному праву громадян на мірні зібрання, але іноді набували рис порушення громадського порядку. Причиною подібних ситуацій є:

- відсутність сталої традиції соціальної участі та публічної політичної діяльності;
- теоретичні концепти протилежності держави та громадянського суспільства;
- антиетатистська політична культура населення як наслідок тотальної недовіри органам влади;
- брак повноважень органів місцевого самоврядування;
- недостатність існуючих механізмів взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства, метою яких є досягнення компромісу, публічних домовленостей, узгодження інтересів.

Вважаємо, що сьогодні сама діюча влада в Україні зацікавлена у зміцненні взаємовідносин з інститутами громадянського суспільства з метою передачі певних повноважень (і відповідальності), оскільки це значно «розвантажить» державні органи від зайвих функцій. Але наскільки до цього готово саме громадянське суспільство? Враховуючі величезну різноманітність та спрямованість інститутів ГС (від політичних партій до добровільних пожежних дружин), необхідна певна уніфікація їх взаємодії з державною владою на основі м'яких політичних технологій.

На відмінність від жорстких політичних технологій, що орієнтуються на принцип інституалізованого примусу, м'які технології створюють приховані форми впливів, спираючись на систему соціокультурних, моральних, релігійних, норм та правил, звичаїв та забобонів, міфів та символів з використанням ЗМІ, освітніх практик, різноманітних форм соціального визнання, соціальних мереж тощо. Все це має слугувати формуванню доброзичливого ставлення громади на основі співпраці органів влади з інститутами громадянського суспільства, спілкування з певними спільнотами, експертним середовищем, лідерами суспільної думки, духовними авторитетами.